

Soru-Cevap

Halife ve Geçici Emirle İlgili Hükümler

Sohail Dar'a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh kerim kardeşlerim; Emirimize sorular yöneltiyorum ve Allah'ın izniyle bunların Emirimize ulaştırılmasını rica ediyorum. Dikkatinizi çekmek isterim ki Arapça benim ana dilim değildir. Bu yüzden herhangi bir şeyde hata edersem çok özür dilerim...

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh kerim kardeşim ve faziletli Şeyhimiz. Allah'tan sizin için hayır diliyorum.

Birinci husus, Arapçam zayıf olduğu için sizden özür diliyorum. Buna rağmen Hilafet konusuyla ilgili sorular sormaya çalışacağım:

Birinci: İslam'da Yönetim Nizamı kitabında, caiz olan unvanların, Halife, imam, Emiru'l Mu'minîn ve müminlerin sultanı gibi bunlara benzer anlamlarda olduğu geçmektedir. Ancak Hilafet Devleti'nin Cihazları kitabında metin, Emiru'l Mu'minîn unvanından bahsetmekte ve bunun dışında bir şeyden bahsetmemektedir. Peki biz onları sadece üç ile sınırlandırmaya kadar Halife unvanlarındaki benimseme değişti mi? Eğer benimseme değiştiyse, değişime yönelik delil nedir?

İkinci: “Cihazlar'da” geçen, Ömer Radiyallahu Anh'ın Emiru'l Mu'minîn unvanını almasına yol açan hususa gelince; Emiru'l Mu'minîn unvanının kullanılmasıyla sınırlı olduğunu söylemek doğru mudur? Yoksa Mü'minlerin Sultanı gibi başka bir unvanın kullanılması mubah mıdır?

Üçüncüsü: Sahabenin icması olmasının şartlarından birinin, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in defnedilmesinin ertelenmesi ile ölünün acil olarak defnedilmesinin farz olması gibi bilinen bir şeydeki çelişkinin varlığı olduğunu anladım. Peki sahabenin icması olması için Ömer Radiyallahu Anh'ın Emiru'l Mu'minîn unvanının almasıyla ilgili çelişki nerede?

Dördüncüsü: Geçmişte, Halife lafzının şerî ve fıkhi bir lafız olduğuna dair bir soruya cevap vermiştiniz. Aynı şey, şerî delillerde geçmesinden dolayı şerî ve fikhî bir lafız olduğu şeklinde imam lafzı için de söylenebilir mi yoksa imam lafzının ıstılahi olduğunu mu söylüyoruz. Bu meseleyle ilgili birçok hadiste imam lafzı geçmekte ve namazda insanlara imamlık yapan kişiye atıfta bulunmaktadır. Peki burada kendisine atıfta bulunulmanın kim olduğu anlamında bir ihtilaf var mıdır? Yani bu hadislerdeki anlam, özellikle Halife'ye ve onun tayin ettiği valilere, emirlere ve benzerlerine mi dönüyor yoksa bu günlerde camilerimizde gördüğümüz gibi namazda Müslümanlara imamlık yapanları da mı kapsıyor?

Beşinci: “Geçici emirliği”, neden Halife'nin nasbedilmesinde Tenfiz muavini üstlenmiyor? Buna ek olarak Halife'nin nasbedilmesi için en yaşlı muavinin seçilmesinin dayanağı nedir? Neden onun nasbedilmesinde en tecrübeli olan muavin veya onların arasından en adil olan veya Kur'an ilminde daha iyi olan ya da benzerleri seçilmiyor?

Başka bir sorum daha var ki o da şudur...Halife, kendisine biat edildikten sonra inikat şartlarından birine muhalefet ederse, biatı geçersiz sayılır mı? Yani örneğin adil olmayan biri olursa veya Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in bahsettiği gibi Müslümanların kerih gördükleri imamlardan biri olursa biatı geçersiz sayılır mı?

Allah sizi tüm hayırla mükafatlandırsın.

Cevabınızdan dolayı çok ama çok teşekkür ederim. Allah'tan, sizin, aileniz ve kardeşler için hayır ve afiyet diliyorum. Ramazan ayınız mübarek olsun.

Kardeşiniz Dr. Suheyl Ebu Musab.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Arapça olarak yazmakta zorlanmana rağmen Kur'an'ı Kerim'in dili Arapça ile yazmandan dolayı beni mutlu ettin... Daha fazla açıklığa kavuşturulması gereken bazı yerler dışında sorduğunuz şeyler genel olarak açıktır. İşte size açıklaması:

1- Hilafet için biat edilen kimseye verilen unvan, Nebevi Hadis-i Şeriflerde ve sahabenin icmasında geçtiği üzere, Halife, imam veya Emiru'l Mu'minîn unvanıdır... Bu üçünün ardından Yönetim Nizamı'nda bahsedilen söze gelince; [Ancak bu üç unvana bağlı kalmak farz değildir. Aksine bu isimler yanında Müslümanların işlerini üstlenen ve bu muhtevaya delalet eden başka unvanlar kullanmak da caizdir. Müminlerin hâkimi, Müslümanların reisi, Müslümanların sultanı ve bunların dışında içeriğiyle çelişmeyen başka unvanlar da kullanılabilir. Ancak Kral, Cumhurbaşkanı, İmparator gibi yönetimle ilgili İslam'ın hükümlerine aykırı anlamlar taşıyan unvanlara gelince; bunların Müslümanların işlerini üstlenenlerin bu şekilde adlandırılması caiz değildir. Zira bunların taşıdığı anlamlar, bu sıfatlar, İslam'ın hükümlerine aykırıdır.] Bitti. Aynı şekilde Şahsiyet Kitabı'nın ikinci cildinde, Hilafet bölümünün geçtiği paragrafın sonunda şöyle geçmektedir: [Bu yüzden bu lafzı, yani "İmamet" ya da "Hilafet" lafızlarını birbirine tercih için zorlamaya gerek yoktur. Asıl gerekli olan bu kelimelerin içeriğidir.] Bitti.

Dolayısıyla iki durum değiştirildi, Yönetim Nizamı ve Şahsiyet kitabının ikinci cildinde yukarıda geçen ziyadeler silindi ve geriye Cihazlar kitabında geçtiği üzere (Halife, imam ve Emiru'l Mu'minîn) gibi üç unvan kaldı. Allah Subhanehu ve Teala bize nusretini göndediğinde devlette kullanılacak olan işte bu üç unvandır.

2- Makbul bir icma sayılabilmesi için şerî hüküm üzerinde sükûti icmanın olması şarttır; "Şer'î hükmün, normalinde sahabelerin susmayıp inkâr edeceği hususlardan olmasıdır. Bu, bir münkere sükûtta sahabelerin icma etmelerinin imkânsız olmasından dolayıdır. Eğer normalinde inkâr edilmeyen hususlardan olup sahabe onun hakkında sükût ederse, o icma sayılmaz..." İslam Şahsiyeti'nin üçüncü cildinde şöyle geçmektedir: (Sukûti icma, sahabelerden birisinin bir hükme ulaşması ve bunu sahabeler bildiği halde hiç birisinin inkâr etmemesidir. Böylece onların sükûtu icma olmaktadır. Buna kavli icmanın karşılığı olarak sükûti icma denilmiştir... Sükûti icmada şunlar şart koşulur:

Birincisi: Şer'î hükmün, normalinde sahabelerin susmayıp inkâr edeceği hususlardan olmasıdır...

İkincisi: O fiilin meşhur olması, onu sahabelerin bilmesi...

Üçüncüsü: O hükmün ya da fiilin, Emiru'l Mu'minîn'in, kendi görüşü ile tasarrufta bulunma hakkının olduğu hususlardan olmamasıdır. Beytu'l Mâl'in malları gibi...)

Kendisiyle delil getirilebilmesi için **sükûti icmada** bu şartların tamamlanması gerekir. "Emiru'l Mu'minîn" unvanının kullanılmasına dair sahabenin icması konusuna gelince; bu, yukarıda bahsi geçen şartlar tamamlanmadıkça sükûti icma türünden olmaz. Bilakis o, **kavli icma** kabilinden olur. Çünkü sahabelerin tamamı bu unvanın söylemlerinde kullandılar ve onu Halifeler olarak adlandırdılar. Dolayısıyla bu, sükûti icma değil kavli icma konumunda oldu. Bu yüzden icmanın sahih ve kabul edilebilir olması için bu hükmün, normalinde inkâr edilen hususlardan olması gerekmez.

3- İmam lafzı hakkındaki sorunuza gelince:

a- İmamın lügatte, uyulan ve takip edilen de dahil olmak üzere birçok anlamları vardır. Muhtaru's Sıhah'ta şöyle geçmektedir: (...İmam, kendisine tabi olunan (uyulan) olup çoğulu "أَيِّمَةٌ – Eimmetun'dür"...) Kitabı'l Ayn'da şöyle geçmektedir: (... Tabi olunan ve işlerde öne geçen herkes, imamdır). Bu anlamda imam, mutlak olarak tabi olunan ve kendisine uyulan kimsedir.

b- Şeriat, imam lafzını, Müslümanların genel başkanı anlamında fikhî bir terim "şerî hakikat" olarak kullanmıştır. Zira buna delâlet eden şerî nâss vardır ve bunlardan bazıları şunlardır:

- Abdullah İbn Amr İbn Âs'dan, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittiği rivayet edilmiştir: "وَمَنْ بَاتَعَ إِمَامًا فَأَعْطَاهُ صَفَقَةً يَدِهِ، وَثَمَرَةً قَلْبِهِ، فَلْيُطِيعْهُ" **"Her kim bir İmama (Halife'ye) biat edip elinin ayasını ve kalbinin semeresini verirse, ona itaat etsin."** [Müslim rivayet etti.]

- Avf İbn Malik'den Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "خِيَارُ أَيْمَتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ، وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ" **"Sizin imamlarınızın en"**

hayırlıları sizin kendilerini sevdiğiniz ve onlar tarafından sevildiğiniz, kendilerine dua edip dualarını aldığınız imamlarınızdır.” [Müslim rivayet etti.]

- Buhari İbn Şihab'dan...Salim'in şöyle dediğini tahriç etmiştir: Abdullah İbn Ömer şöyle demiştir: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim: **كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ** **“Hepiniz çobansınız ve güttüğünüzden sorumlusunuz. İmam çobandır ve güttüğünden sorumludur.”**

Bu hadislerde, İslam'da şeriat hükümlerinin belirlediği yöneticinin unvanının imam olduğu zikredilmiştir. Tıpkı diğer şerî hükümlerde Halife unvanının geçtiği gibi. Yani şerî nâsslar, “İmam” lafzının “Halife” lafzı gibi olduğunu ve bunların, şeriatın belirlediği fikhî ıstılahlar “şerî hakikat” olduğunu açıklamıştır. Bu da Müslümanların genel başkanlığı anlamına gelmektedir. Nitekim büyük imamet ve sahibi de büyük imam olarak adlandırılmaktadır...

c- Aynı şekilde şeriatıta imam lafzı, namaz imamı anlamında da kullanılmıştır. Bu ise küçük imamet olarak adlandırılan imamettir. Nitekim bu hususta hadisler varit olmuştur ve bunlardan bazıları şunlardır:

- Buhari Sahihi'nde, müminlerin annesi Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir; Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem hastayken evinde namaz kıldı. Nitekim oturarak namaz kıldı ve bir topluluk da arkasında ayakta namaza durdu. Onlara oturmalarını işaret etti. Namazı bitirince de (şöyle) buyurdu: **إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا وَإِذَا رَفَعَ فَارْقَعُوا وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا** **“İmam ancak kendisine uyulsun diye imam olmuştur. Rükuya vardığı zaman, siz de rükuya varın. Başını kaldırdığı zaman siz de (başınızı) kaldırın. O oturarak kıldığında siz de oturarak kılın.”**

- Buhari Sahihi'nde Ebu Hureyra'dan Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: **إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمِّنُوا فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ** **“İmam Amin dediği zaman siz de Amin deyin. Zira meleklerle aynı anda Amin demeye muvaffak olan bir kimsenin geçmiş günahları bağışlanır.”**

Namaz imamıyla ilgili şerî bir konu olan “imam” lafzı da aynı şekilde yukarıda bahsi geçen hadislerin delâlet ettiği gibi şerî bir ıstılahtır.

d- Halife anlamındaki imam lafzı ile namaz imamı anlamında imam lafzı arasında şerî olarak bir bağ yoktur. Zira Halife anlamındaki imamın zikredildiği hadisler, namaz konusunun zaruretiyle ilgili değildir. Yine namaz imamı anlamında imamın zikredildiği hadisler de Halife ve yönetimin zaruretiyle ilgili değildir. Bu, yukarıda bahsedilen hadisler gibidir. Bu yüzden onlardan, yönetim imameti ile namaz imamı arasındaki ilişki anlaşılmaz...

e- İçerisinde imam lafzının geçtiği nâsslar, kendi bağlamında ve karinelere göre anlaşılır:

- Şerî nâsslardaki imam lafzı, lügat anlamında kullanılmıştır. Tıpkı Allahu Teala'nın şu kavli gibi: **“(Ve o kullar): Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine imam (önder) kıl derler.”** [Furkan 74] İbn Kesir'in tefsirinde bu ayet hakkında şöyle geçmiştir: **“(Bizi takvâ sahiplerine imam (önder) kıl” sözü hakkında; İbn Abbas, Hasan, Katâde, es-Suddî ve Rabî İbn Enes şöyle demiştir: Hayırdan bize uyan imamlar kıl demektir. Onların dışındakiler de şöyle demiştir: Doğru yolu gösteren rehberler ve hayra davet edenler demektir.)** Burada imam lafzından kastedilenin, yönetim imamı veya namaz imamı anlamındaki imam değil takvada kendisine uyulan kişi bağlamında olduğu gayet açıktır.

- İmam lafzı, Halife anlamında kullanılmıştır. Müslim'in Ebu Hureyra'dan Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ettiği hadiste geçtiği gibi: **إِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيُتَّقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَلَ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرٌ وَإِنْ يَأْمُرُ بِغَيْرِهِ كَانَ عَلَيْهِ مِنْهُ** **“İmam bir kalkandır. Onun ardında savaşılar, onunla (tehlikelerden) korunulur. Şayet o, Yüce Allah'a karşı takvayı emreder ve adaletle hükmederse bundan dolayı sevap kazanır. Bunun dışında bir şey emrederse o zaman yaptıkları kendi aleyhine olur.”** Hadisten kastedilenin, yönetici olduğu açıktır. Çünkü arkasında savaşılan, adil veya zalim olan yöneticidir. Bu yüzden kastedilen lügat anlamında olduğu gibi mutlak tabi olunan ve namaz imamı değildir.

- İmam lafzı, namaz imamı anlamında da kullanılmıştır. Müslim'in Sahihi'nde Ebu Hureyra'dan Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmesi gibi: **إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ** **“İmam Semiallahu limen hamideh dediği zaman Allahumme Rabbena lekel hamd deyin. Zira kimin bu sözü meleklerin sözüne denk gelirse geçmiş günahları bağışlanır.”** Buradaki

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/OASingle/4061/>